

Boja u različitim kulturama

Prodan, Mia

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:157801>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-14**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MIA PRODAN

BOJA U RAZLIČITIM KULTURAMA

Završni rad

Pula, 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MIA PRODAN

BOJA U RAZLIČITIM KULTURAMA

Završni rad

JMBAG: 0081063744, izvanredni student

Studijski smjer. Predškolski odgoj

Predmet: Likovna kultura

Znanstveno područje: Umjetničko područje

Znanstveno polje: Likovna umjetnost

Znanstvena grana: Slikarstvo

Mentor: doc.art.dr.art.Breza Žižović

Pula, 2021.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Boja.....	2
2.1. Svojstva boja u likovnoj kulturi.....	4
2.2. Fizičko, fiziološko i psihološko djelovanje boja	8
3. Crvena boja	10
4. Žuta boja	16
5. Plava boja	21
6. Ljubičasta boja	25
7. Zelena boja	28
8. Narančasta boja.....	34
9. Crna	38
10. Bijela	43
11. Zaključak	48
12. Literatura	49
13. Popis internetskih izvora.....	49
14. Popis slika.....	50
Sažetak	54
Summary.....	55

1. Uvod

Boje su svuda oko nas i one su proizvod svjetla i vida. Ljudi ih koriste od svog najranijeg postojanja u svim segmentima svojih života. Psihologija boja bavi se njihovim utjecajem na naše emocije. Svaka ima određeno značenje i direktno utječe na raspoloženje, ali ne možemo govoriti o univerzalnom utjecaju i značenju boja na pojedinca jer svaka osoba percipira boju na svoj način sukladno karakteru, kontekstu i trenutnom raspoloženju. Male bebe počinju raspoznavati boje tek u četvrtom mjesecu života i to one osnovne. Kao i kod odraslih boje utječu na raspoloženje malih beba i djece općenito. Djeca su živahna pa tako i vole živahne boje koje ih mogu oduševiti, inspirirati, umiriti, ali i izazvati frustracije i ljutnju. Kroz svoje likovne uratke djeca bojama izražavaju svoje osjećaje i stanja te ih odabiru po emociji i afinitetu. Od malih nogu boje utječu na čovjeka direktno i indirektno. Njima se mogu umiriti ili pojačati emocije bile one negativne ili pozitivne. Cilj ovog rada je proučiti kako boje utječu na emocionalna stanja čovjeka i kako se unutar različitih kultura mijenjaju razumijevanje, doživljaji i simbolika boja. Kroz rad obrađeno je osam boja i to primarne i sekundarne kromatske boje crvena, plava, žuta, zelena, ljubičasta i narančasta, te akromatske boje, još nazivane i ne bojama, crna i bijela. Sve navedene boje, osim što nas okružuju, koristimo u našim svakodnevnim životima odijevajući se, uređenjem interijera i eksterijera, u obilježavanju važnih događaja, pa i u našem rječniku kada pokušavamo dočarati neka naša stanja i raspoloženja. Pitanje koje se postavlja je koliki utjecaj imaju kultura, religija i prilike u društvu na simboliku boja i koliko naučeni obrasci ponašanja formiraju naše stavove prema pojedinoj boji. Prvi dio rada govori o bojama, njihovoj podjeli i svojstvima. Prvo poglavlje govori o fizičkom, fiziološkom i psihološkom djelovanju boja. U drugom dijelu navedeno je osam boja, njihova simbolika, značenje i djelovanje u različitim kulturama. Za pisanje rada koristila se stručna literatura, Internet stranice i slikovni materijali.

2. Boja

Boja se ne može opisati kroz samo jednu jednostavnu definiciju. Sama riječ označava dva pojma, fizikalnu osobinu svjetlosti i tvar za bojenje. Boja je prirodan fenomen za osjetilo vida i stvara ju svjetlost. Ovisi o utjecaju svjetla na neki predmet. Svjetlost se širi u valovima i kada svjetlosni titraj određene valne duljine pogodi ljudsko oko u njemu izaziva podražaj koji vidimo i osjećamo kao određenu boju. Crna i bijela boja su dva granična slučaja. Kada neka materija odbija sve zrake svjetlosti tada ju vidimo kao bijelu, a ako materija upija sve zrake svjetlosti tada ju vidimo kao crnu. Sve između nazivamo sunčev spektar boja u kojem uočavamo devet boja sa njihovim prijelazima i one se također nalaze u dugu koja nastaje u trenutku kada se sunčeva svjetlost lomi u kapljicama kiše. To su crvena, narančasta, žuta, žutozeleno, zelena, zelenoplava, plava, indigo i ljubičasta (Jakubin, 1989).

Slika 1. Duga, http://franjevke-dubrovnik-dance.net/images/made/images/uploads/Kraljica_duga-foto_360_240_s_c1.jpg (preuzeto 07.06.2021.)

Kada ljudi vide boje ustvari vide dijelove elektromagnetskog spektra i naš mozak nas informira da vidimo određenu boju. Uz tu informaciju često se veže i naučena kulturalna poruka o tome što ta boja predstavlja. Zanimljivo je da boje također možemo objasniti i kao izmišljotine naše mašte, one su poput zvuka i mirisa odgovor ljudskog mozga na valove koji se kreću svemirom i postoje samo kao međudjelovanje prirode i ljudskog mozga. Boje su i složena kulturološka konstrukcija i ista boja može predstavljati potpuno suprotne i kontradiktorne ideje ovisno o tome u kojem se dijelu svijeta nalazimo. Boje imaju svoju povijest i doživljaj o njima mijenjao se zajedno sa realnostima u kojima živimo (Brenko, 2009.).

2.1. Svojstva boja u likovnoj kulturi

Autor Jakubin (1989.) u svojoj knjizi *Osnove likovnog jezika i likovne tehnike* navodi da svojstva boja mogu biti kromatska, tonska i kontrastna. Kao najzaslužnijeg za rješavanje problematike svojstava boja navodi njemačkog fizičara Wilhelma Ostwalda. Ostwaldova podjela boja i danas je opće prihvaćena i prema kromatskim svojstvima dijeli ih na kromatske i akromatske. Kromatske su sve one koje se nalaze unutar sunčevog spektra, dok su akromatske crna, bijela i siva. Sve boje sunčevog spektra koje u sebi ne sadrže ni bijele ni crne nazivaju se čiste i Ostwald ih je posložio u krug čistih boja. Unutar tog kruga podijelio ih je u tri skupine: primarne, sekundarne i tercijarne. Primarne su crvena, plava i žuta i one su osnova za stvaranje svih drugih i njihovim miješanjem nastaju sekundarne boje narančasta, zelena i ljubičasta. Tercijarne boje nastaju miješanjem sekundarnih i primarnih.

Slika 2. Ostwaldov krug čistih boja, Jakubin, M. (1989.) *Osnove likovnog jezika i likovne tehnike*

ljubičasta sa svojim nijansama. U Ostwaldovom krugu tople boje se nalaze sa desne strane, a hladne sa lijeve strane.

Zatim imamo komplementarni kontrast koji je ujedno i najjači koloristički kontrast. Samo jedna boja može biti komplementarna s nekom drugom i u krugu boja one se nalaze jedna nasuprot druge.

Simultani ili istodobni kontrast je pojava u kojoj naše oko promatrajući dulje vrijeme obojenu plohu vidi njezinu komplementarnu boju iako ona u stvarnosti ne postoji. Na isti način javlja se i sukcesivni kontrast. Kada naše oko duže vrijeme promatra neki lik obojan snažnom bojom i zatim skrenemo pogled na bijelu plohu vidjeti ćemo promatrani lik obojen komplementarnom bojom. Razlog tome je što se naše oko umara promatrajući dulje vremena neku intenzivnu boju i u komplementarnoj boji traži odmor i smirenje.

Šesto kontrastno svojstvo je kontrast kvalitete, a sedmo kontrast kvantitete. Kontrast kvalitete je onaj između čiste boje sunčevog spektra i njezine degradacije. Kontrast kvantitete odnosi se na količinu boje i suprotstavljanje više ili manje boje u obojenim mrljama ili plohama i ovdje je potrebno imati na umu snagu djelovanja koju čine njezin intenzitet i veličina obojene plohe ili mrlje.

Slika 4. Robert Delaunay, „HomageBleriotu“, 1914., uljene boje, <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/kontrast.htm> (preuzeto 07.06.2021.)

2.2. Fizičko, fiziološko i psihološko djelovanje boja

„Boja u ljudima općenito izaziva veliku radost. Potrebna je oku kao što mu treba i svjetlost.“ (Goethe, 2008.:259). Boje su svuda oko nas i okružuju nas u svim sferama našeg svakidašnjeg života. One imaju i različite uloge, služe nam kao obavijesti, za klasifikaciju, njima organiziramo prostor koji nas okružuje i stvaramo umjetnine. Kontakt između ljudskog roda i boja je neizbježan, a samim time i njihovo različito djelovanje na ljude.

Autor (Crnetić, 1996.) objašnjava kako se fizičko djelovanje boja očituje kroz promatranje svijeta koji nas okružuje. Naime nikada ne vidimo potpuno izolirano samo jednu boju. Razlog tome je što je svaka pod utjecajem one boje ili onih boja koje ju okružuju i o njima ovisi njezina nijansa, svjetlina i zasićenost. Kontrast određuje nijansu. Na primjer, ako plavozelenu klupu stavimo na zeleni travnjak klupa će se doimati više plava, a ako iza iste klupe stavimo za pozadinu plavu vodenu površinu klupa će se doimati više zeleno. Svjetlina je druga bitna dimenzija boje i njezino fizičko djelovanje na čovjeka karakteristično je po tome što ista boja na svjetlijoj pozadini izgleda tamnije, a na tamnijoj izgleda svjetlije. Treća dimenzija je zasićenost i određujemo ju kao jasnoću kromatske boje. Svaka boja ispred sivkaste pozadine djeluje čisto, a kada se nalazi ispred čiste pozadine djeluje sivkasto. Upravo zbog tog međusobnog utjecaja boja u vidnom polju dolazi do zanimljivih oblika fizičkog djelovanja na čovjeka.

One imaju važan utjecaj na fiziološke procese u tijelu čovjeka jer čovjek je vizualno biće i u svom življenju ovisi o svijetu boja, a rečeno je da su one raspršena sunčeva svjetlost, odnosno osnovna životna energija. Bojama ljudi često opisuju svoje fizičko stanje, emocije, stavove i duhovna iskustva i njima možemo direktno utjecati na sva ta stanja. Tako se žuta smatra mentalnim, narančasta emotivnim, a crvena duševnim stimulansom dok plava, zelena i ljubičasta umiruju. Kasnije ćemo se detaljnije osvrnuti na različita djelovanja svake od njih, a ovdje valja istaknuti kako je fiziološko djelovanje usko povezano sa psihološkim djelovanjem boja na čovjeka.

Boje na naše raspoloženje uglavnom utječu nesvjesno, a kako je njihovo opažanje u našoj psihi povezano sa svim drugim vizualnim opažanjima, čovjek ih stapa sa raznim doživljajima i emocijama. Značenja koja im pripisujemo različita su i

promjenjiva u vremenu. One mogu potaknuti naša osjetila, utjecati na ponašanje i izazvati određeno raspoloženje pa čak i izazivati nesvjesne reakcije. Sve to temelji se na doživljaju koji vežemo uz određenu boju.

„Provedeni znanstveni eksperimenti i analize njihovih rezultata pokazuju da se s aspekta psihološkog djelovanja boja na čovjeka može govoriti, primjerice, o dubinskim bojama, o bojama tjeskobe i oslobađanja, nametljivim i prigušenim bojama, zatim o teškim i lakim, veselim i tužnim itd.“ (Crnetić, 1996; 29). Crnetić također navodi da je osnova takvog poimanja boja proizašla iz njihovog doživljavanja u prirodi jer se opažanje prostora i kretanja snažno povezuje sa osjećajem boje. Kada promatramo pejzaž one najbliže su najtamnije, a kako se udaljavamo one postaju sve svjetlije. To znači da svjetlije šire i daju nam osjećaj širine i oslobađanja, a tamnije sužavaju prostor, djeluju nametljivo i stvaraju osjećaj tjeskobe. U prirodi su tamne boje dolje, a svijetle su gore te se tako tamne čine težima. Teške boje imaju vodoravni pravac, a lake okomiti i stoga imamo dojam da nas teške pritišću, a lake uzdižu. Ljubičasta u krugu boja je teški pol, a žuta laki pol i kada im dodamo crnu one se doimaju teže, a kada dodamo bijelu doimaju se lakše.

3. Crvena boja

„Djelovanje te boje jedinstveno je koliko i njezina priroda. Ostavlja dojam kako ozbiljnosti i dostojanstvenosti tako i milosti i dražesti, s time da prvo ostvaruje u svom tamnom, zasićenu stanju, a drugo u onom svijetlom i razrijeđenom. I tako se dostojanstvo starosti i ljupkost mladosti mogu odijevati u istu boju.“ (Goethe, 2008.; 267).

slika 5. Crvena boja, <https://novi.ba/clanak/234281/zbog-cega-vas-crvena-boja-nikada-ne-ostavlja-ravnodusnim-vjeciti-simbol-ljubavi-i-mrznje> (preuzeto 07.06.2021.)

Gledano sa fiziološkog i psihološkog djelovanja crvena stimulira, aktivira i jača fizičku energiju i snagu volje. Podiže tjelesnu temperaturu, pojačava cirkulaciju i stimulira dublje strasti poput seksa, ljubavi, mržnje, osvete i hrabrosti (Andrews, 2020.). To je boja koja predstavlja i emocije bijesa, srama i gubitka kontrole, ali je i boja života, vatre i krvi i simbolizira jarko, blistavo svjetlo životne snage. Povezuje se s djelovanjem, vitalnošću, porivima, žudnjama, žestinom i svime što ljude potiče na slobodno izražavanje (Colin, 2004.).

U mnogi kulturama crvena je smatrana najvažnijom bojom i povezana je s tajnom života. Crvena je sveta i tajnovita zbog svoje povezanosti s krvlju. Drevne kulture smatrale su je suštinom života i duše. Istočnjačka filozofija tvrdi da se ljudsko tijelo sastoji od energetskih centara koje nazivamo čakre. Smatra se da je ravnoteža u čakrama od izuzetne važnosti za zdrav i sretan život. Upravo prva, korijenska čakra u kojoj je sjedište životne energije označava se crvenom. Iako je simbol života, u mističnom smislu crveno je i simbol smrti, žrtve i pročišćavanja. Crvena krv koja je mistična i nevidljiva je uvjet života, ali kada je prolivena onda znači smrt. Izlazak i zalazak sunca su crveni i asociraju na buđenje ali i na krajnju žrtvu koja je nužna za ponovno rođenje. Oprečna značenja isprepliću se tijekom vremena, a ptica Feniks ih možda najbolje ujedinjuje jer ona predstavlja razarajući simbol vatre i rata s ponovnim rođenjem i životnom snagom.

Blistavi, svjetliji i jarki tonovi obično predstavljaju pozitivne konotacije, a tamniji i mat tonovi predstavljaju one negativne. U mnogim kulturama žene su se u vrijeme menstruacije smatrale nečistima i izolirale bi se iz društva sve dok ne prođu obrede pročišćavanja. U antičko doba svijetlocrvena boja povezivala se s bogom rata Aresom, a u rimsko doba sa bogom rata Marsom. U Egiptu crvenom bojom označen je Bog zla i svega štetnog Seth. Prema Bibliji Adam je napravljen od crvene zemlje i značenje njegovog imena na hebrejskom znači „biti crven“. U ranom kršćanstvu crvena je simbol Kristove krvi prolivene za spasenje ljudi, ali i krv mučenika. S jedne strane to je boja vjere, ispunjenja i ljubavi prema Bogu i predstavlja Duha Svetoga, a s druge strane predstavlja krvni zločin, smrt i grijeh i povezuje se s paklom i Sotonom. U Starom zavjetu simbolizira i tabue jer su plodovi sa drveta spoznaje označeni crvenom bojom.

Slika 6. Lucas Cranach stariji, „Adam i Eva“, ulje na platnu, 1526., <https://thestrip.ru/bs/dlya-seryh-glaz/kto-poddelyval-kartiny-lukasa-kranaha-istoriya-i-etnologiya/> (preuzeto 10.06.2021.)

Crvena je i simbol ljubavi i vjernosti, a najčešće se prikazuje kroz crvenu ružu. Prema grčkoj legendi crvene ruže niknule su iz krvi Adonisa kojeg je ubio divlji vepar. Crvena ruža posvećena je i božici ljubavi Afroditi i rimskoj božici Veneri.

Slika 7. Crvena ruža, <https://pixnio.com/hr/biljke/cvijece/ruza/crvena-ruza-cvijet> (preuzeto 24.06.2021.)

U zapadnjačkoj kulturi crvena simbolizira uzbuđenje, strast, ljubav, opasnost, zabranu i ljutnju. Vatrogasna kola, znakovi opasnosti i zabrane obojani su u crveno. Žene često usne i nokte bojaju u crveno, a žena u crvenom smatra se neodoljivom i nepovjerljivom. Crvenom bojom se naglašavaju svečani trenutci poput Božića, Nove godine i spektakla općenito. Crveni tepih simbol je slave i obožavanja i rezerviran je za počasne goste.

Slika 8. Crveni tepih, https://www.vectorstock.com/royalty-free-vectors/vectors-by_macrovector
(preuzeto 10.06.2021.)

U vrijeme Francuske revolucije postaje simbolom krvi prolivene za slobodu. Kasnije se taj simbol prenio na ideju klasne borbe i naposljetku je prihvaćena kao boja komunizma i kao takva se proširila i na ostale kontinente. „U zapadnoj kulturi crvena ima snažne političke konotacije. *Better dead than red* (*Bolje mrtav nego crven*), poznati je slogan iz vremena hladnog rata“ (Brenko, 2009.; 28).

U afričkom plemenu Masai crvena boja simbolizira krv, život, dostojanstvo i ponos. (Brenko, 2009.). U nekim dijelovima Afrike žene uoči vjenčanja premazuju lice i tijelo crvenom bojom kako bi im ona donijela vitalnost, snagu i seksualnost. U Južnoj Africi označava smrt i vezuje se za žalost. Na zastavama južnoafričkih zemalja crvena predstavlja nasilje nad stanovništvom i žrtve.

Slika 9. Vadim Onischcenko, Pleme Masai, fotografija, 2006.,

<https://www.iflymagazine.com/en/magazines/africa/bigpicture-masai> (preuzeto 10.06.2021.)

U Australiji ona predstavlja zemlju i koristi se kao ceremonijalna boja u plemenu Aboriđina.

Slika 10. Aboriđini, <https://povijest.hr/povijestice/aboridzini-su-naselili-australiju-puno-ranije-nego-sto-se-mislilo/> (preuzeto 10.06.2021.)

U Indiji crvena se smatra najmoćnijom i predstavlja čistoću, plodnost i bogatstvo. Povezuju je i sa zdravljem, vatrom, moći, ljepotom i ljubavlju. Mladienke u Indiji nose crveno na vjenčanju i udate žene ukrašavaju ruke kanom crvene boje. U Kini predstavlja slavlje, sreću, bogatstvo, dug život i tradicionalno se nosi i za početak nove godine i na vjenčanjima. U Tajlandskoj tradiciji crvena je boja nedjelje i Boga sunca za kojeg se smatra da je rođen upravo na taj dan. Iz tog razloga tajlandđani se vrlo često nedjeljom oblače u crveno kako bi odali počast Bogu sunca Siru. (<https://putujsigurno.rs/magazin/znacenje-boja-u-kulturama-sirom-sveta/>)

Slika 11. Foto: Instagram, Unsplash, Vjenčanje u Indiji, 2018., <https://www.journal.hr/blogovi/journal-vjencanja/tradicionalna-indijska-vjencanja/>

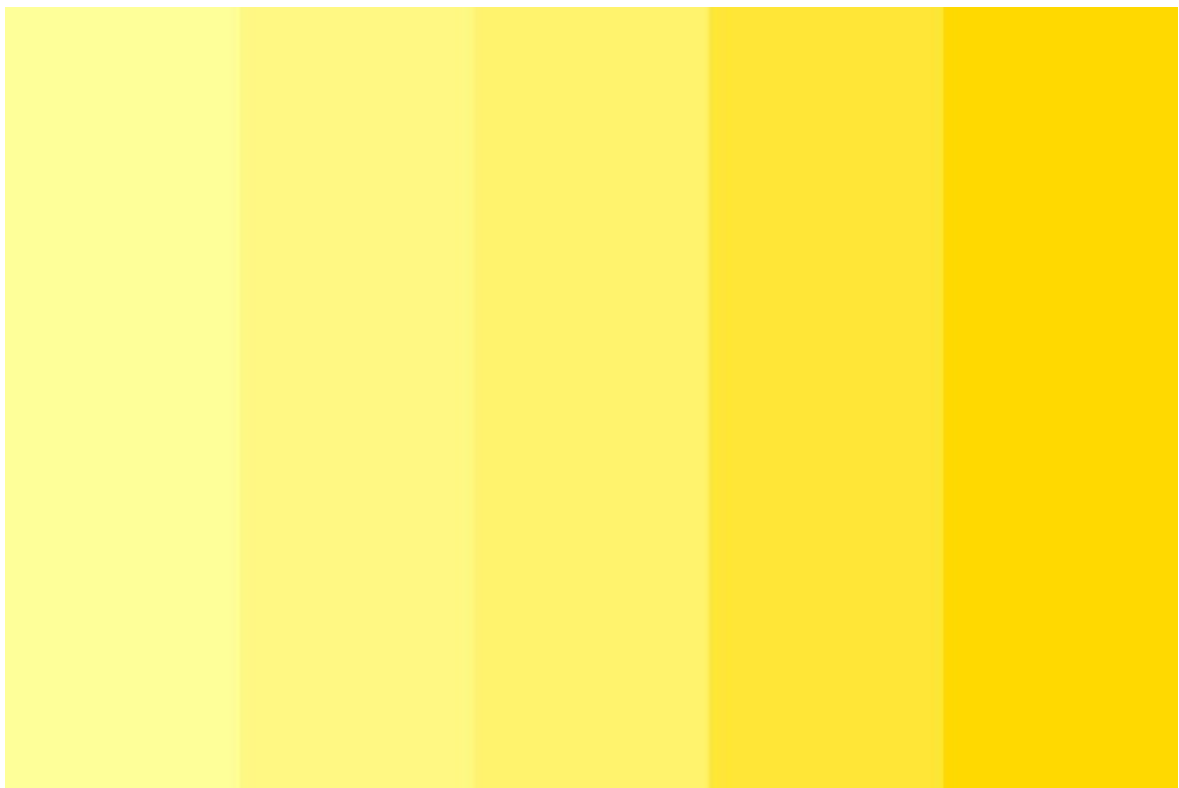
(preuzeto 10.06.2021.)

Crvena je snažna boja i budi upravo takve, snažne emocije bez obzira da li joj je simbolika pozitivna ili negativna ona doseže svoje vrhunce djelovanja kod ljudi.

4. Žuta boja

Želimo li ispuniti prostor srećom odlučit ćemo se za žutu, ali ipak treba biti oprezan jer previše žute izaziva frustraciju, strah pa čak i bijes. Žuta je primarna boja, najtoplija je i najsjajnija.

Ona ostavlja dojam topline i ugone, ima narav svjetlosti, vedrine i živahnosti. Dok je čista izaziva u oku promatrača nešto svijetlo, vedro i plemenito, ali kada se zaprlja, degradira i ode u minus djeluje neugodno, pretvara se u boju sramote i odbojnosti (Goethe, 2008.).

Slika 12. Žuta boja, <https://www.tm-color.hr/boje> (preuzeto 12.06.2021.)

Žuta se još od stare Grčke smatra sunčevom bojom, bojom bogova. Smatra se mentalnim stimulansom, rezonira s lijevom stranom mozga, potiče komunikaciju i poboljšava pamćenje. Budi životnu radost, pruža optimizam i podiže samopouzdanje. Predstavlja moć ideje i jasnoće. Dobro utječe na stanje ljudi koji pate od depresije pa je stoga i često *Žuta kuća* sinonim za psihijatrijske ustanove u kojima borave i liječe se ljudi sa psihičkim problemima.

Osim za psihu blagotvorna je i za probavne probleme. „Uravnotežuje cijeli želučano-crijevni sustav, uključujući želudac, crijeva i mokraćni mjehur, kao i sustav izbacivanja otpadnih tvari iz tijela.“ (Andrews, 2020.; 20.). Treća čakra ili čakra solarnog pleksusa u znaku je žute boje.

U europskoj tradiciji žuta se smatra simbolom istine, autentičnosti, bojom sunca i svjetlosti ili simbolom izdaje, kukavičluka, pohlepe, škrtosti i nesloge. U antičkom razdoblju žuta je imala pozitivnu simboliku, grčki bog Sunca Helios nosio je žutu odjeću vozeći se u žutoj kočiji. Zanimljivo je da boja sunca i topline u zapadnoj civilizaciji kroz povijest i ne uživa neki ugled. Kroz period srednjega vijeka u Europi kršćanstvo je pokušavalo istjerati sve pripadnike drugih vjera. Juda, Kristov izdajnik označen je žutom bojom i ona se je tada prenijela na označavanje svih onih koji su smatrani izdajcima i nečistima. Tako su se u Francuskoj kuće izdajica i kriminalaca bojale u žuto kako bi ih se posramilo pred svijetom. Nacisti su u tridesetim godinama 20. stoljeća uveli žutu zvijezdu kao obvezni znak za Židove. U Europi žuta se smatra ženskom bojom pa su i prostitutke, koje su smatrane nečistima, bile prisiljene nositi žute oznake. Najpoznatija biljka za dobivanje žute je šafran koji sadrži tvar koja izaziva nekontroliran smijeh. Autor (Brenko, 2009.) upućuje da vjerojatno od tuda dolazi povezanost između žute boje i ludila, kao i već gore naveden izraz *Žuta kuća* i izraz *Žuta minuta* koji označava trenutak u kojem osoba gubi kontrolu.

Slika 13. Picture-slliance/dpa/W. Steinberg, Zvijezda koja je značila smrt,

<https://www.dw.com/hr/zvijezda-koja-je-zna%C4%8Dila-smrt/a-19518040> (preuzeto 12.06.2021.)

Danas se žuta boja u europskim zemlja povezuje sa komunikacijom i novinarstvom. Termin *Žuti tisak* označava tekstove koji su uglavnom preuveličani, skandalozni, nisu nužno istiniti i služe za razonodu i privlačenje što većeg broja čitatelja u cilju zarade. Koristi se za znakove upozorenja i putokaze, pogotovo u kombinaciji sa crnom zbog jakog kontrasta i velike uočljivosti. Žuta je ujedno i simbol Uskrsa, proljeća, rađanja novog života, simbol plodnosti i obilja.

Istočnjačka kultura žutom bojom označava sve ono što je sveto, simbolizira sreću, slavu, mudrost, snagu i vitalnost. U Kini žuta se smatra najljepšom bojom, simbolizira dominaciju i moć, a tome kao osnova stoji legenda o caru Huang-tiuza za kojeg se vjeruje da je donio ljudima kulturu i tako dobio naziv Žuti car. Žuta je u Kini muška boja i u suprotnosti je sa crnom koja je u Kini ženska boja. Označava i petu stranu svijeta koja se po kineskom vjerovanju nalazi u središtu svijeta točno tamo gdje se nalazi Kina i predstavlja carstvo.

Slika 14. Žuti car, Javno vlasništvo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=48048>

(preuzeto 12.06.2021.)

U japanskoj kulturi žuta predstavlja hrabrost, profinjenost i bogatstvo, aristokraciju i sreću. Japanski ratnici su u 14. stoljeću nosili žute krizanteme koje su predstavljale cara i carsku porodicu. Na Tajlandu žuta se veže uz sreću. Nacionalni simbol Tajlanda je cvijet žute boje cassia fistula. Ona je boja ponedjeljka i predstavlja kralja Tajlanda koji je rođen na taj dan. Ponedjeljkom tajlandani nose žutu odjeću.

Slika 15. Cassia fistula, nacionalni cvijet tajlanda, https://www.123rf.com/photo_13555131_cassia-fistula-national-flower-of-thailand-golden-shower-tree.html (preuzeto 12.06.2021.)

U Indiji bogovi se prikazuju obučeni u žuto. Državni blagdan pod nazivom Vasant Panchami održava se u Indiji na kraju zime u čast dolaska proljeća i božice mudrosti, intelekta i učenja Sarasvati. Blagdan je u potpunosti u znaku žute boje koja predstavlja buđenje prirode i života. Mlade djevojke koje sudjeluju u festivalu oblače svijetle žute haljine, kao i ostali sudionici festivala. Po ulicama se dijeli žuto cvijeće koje se posvećuje bogovima i božicama. Čak se i tradicionalna hrana boja u žuto dodatkom začina šafrana. (<https://www.timeanddate.com/holidays/india/vasant-panchami>, vlastiti prijevod)

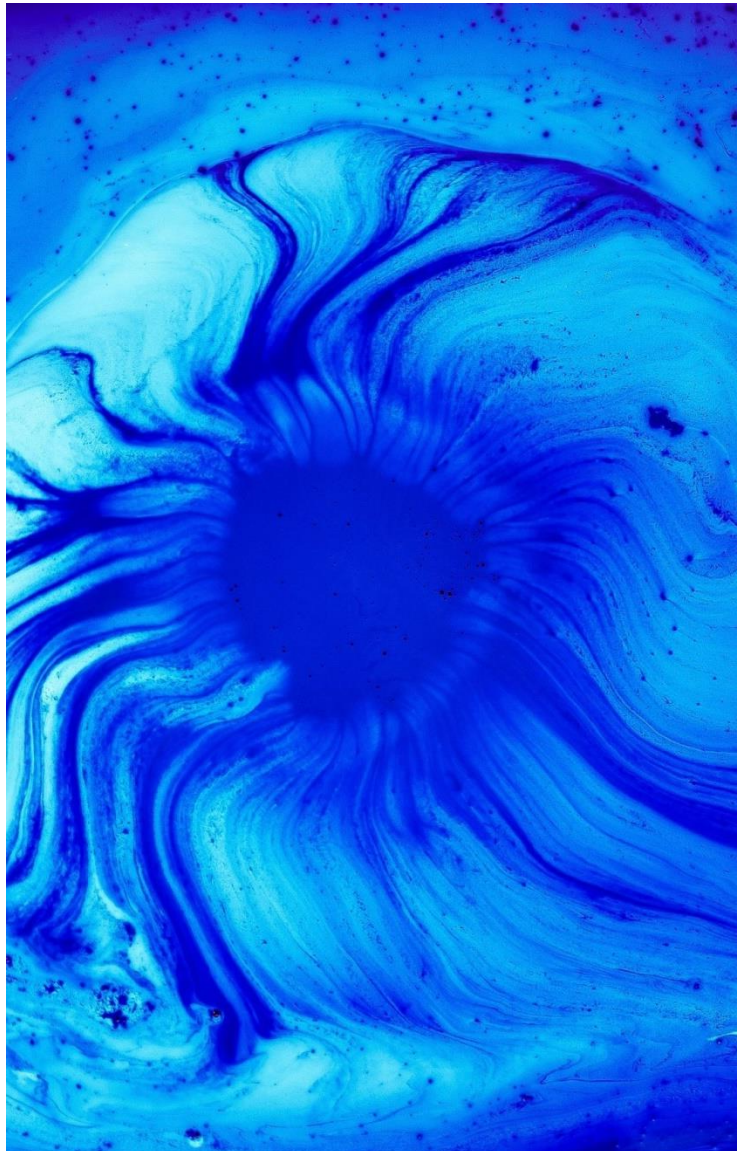
Slika 16. VasantPanchami, <https://www.dnaindia.com/lifestyle/photo-gallery-vasant-panchami-2021-date-time-significance-and-history-of-saraswati-puja-2875416> (preuzeto 12.06.2021.)

Afričke kulture su žutu boju rezervirale za ljude višeg položaja u društvu. Razlog tome je njezina povezanost sa zlatom koje univerzalno predstavlja bogatstvo i moć. Kada je Afrika u pitanju, ta povezanost sa zlatom proizlazi iz egipatske kulture i doba vladavine faraona. Žutom su se bojale mumije, sarkofazi i ukrašavale su se grobnice faraona kako bi se istaknulo njihovo bogatstvo i moć.

Žuta je svugdje u svijetu snažna, boja ega, razuma i samopoštovanja, boja svjetla i sjaja. Povezujemo ju sa zlatom, a previše zlata budi u ljudima ono najgore i upravo zbog toga ta boja ima i onu negativnu, ljubomornu i zavidnu stranu. Možemo zaključiti da je žuta boja sa karakterom.

5. Plava boja

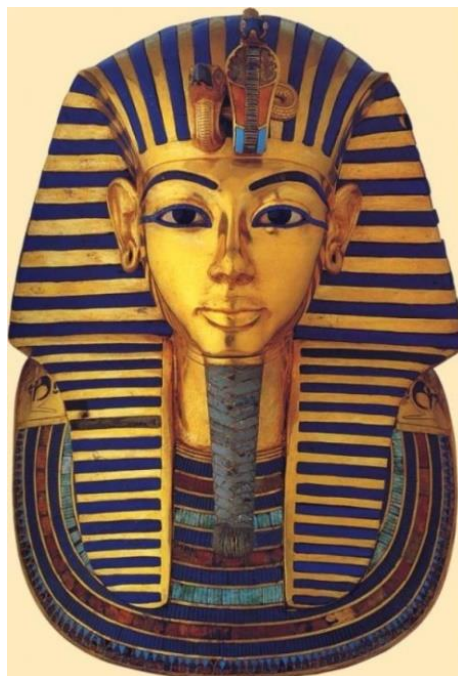
Plava boja smatra se emotivnim sredstvom. To je boja neba, mora, dubokog leda i doživljavamo ju kao konstantu u životu. Povezuje se s hladnom prozračnosti daljine, prazninom zraka i prozirnošću vode, to je najdublja i najhladnija boja (Crnetić, 1996.).

Slika 17. Plava boja, <https://www.novolist.hr/zivot-i-stil/psihologija-boja-saznajte-sto-vasa-omiljena-boja-govori-o-vasoj-osobnosti/> (preuzeto 12.06.2021.)

Asocira na duhovni život, dušu i čistoću. Osim s nebom i morem povezujemo ju s beskrajem, apsolutnim i dijamantnim. Njeno psihološko djelovanje je da hladi i opušta, iako nemaju svi tonovi plave isti učinak. Svijetlo plava označava grlenu čakru i jača i uravnotežuje dišni sustav i sve vezano uz grlo, govor i komunikaciju. Andrews (2020.) ju smatra najučinkovitijom bojom za iscjeljivanje djece. Previše plave može dovesti do usporavanja i svojevrsne mentalne omamljenosti. Indigo plava i njezine dublje, tamnije nijanse označavaju čeonu čakru. Te nijanse osnažuju imunološki sustav i povezuju se s intuicijom, čišćenjem krvi i oslobađanjem od opsesija. Previše tamnih tonova plave može izazvati depresiju i osjećaj odvojenosti (Andrews, 2020.).

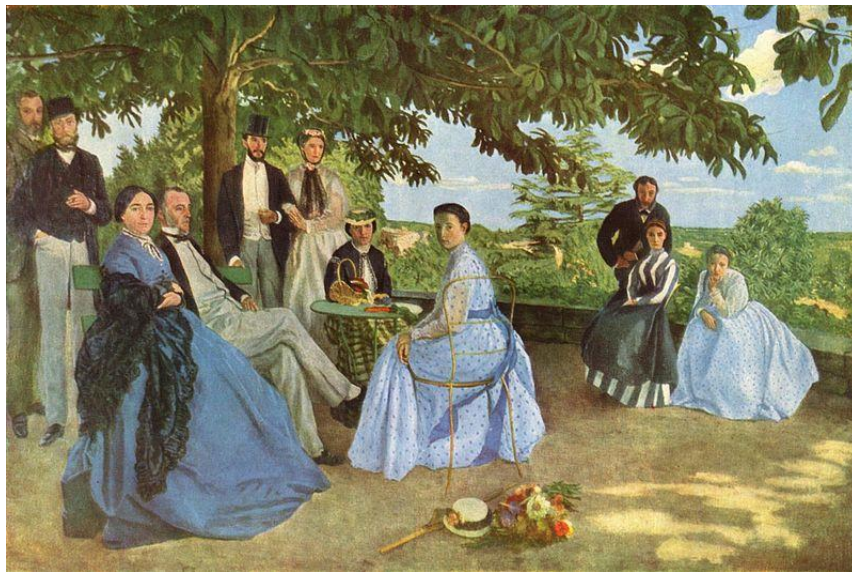
Plava je tijekom povijesti bila boja drugog reda i to svugdje osim na Afričkom kontinentu, točnije u Egiptu gdje i danas simbolizira sreću. Zbog asocijacije na nebo mnogi hramovi imali su oslikani strop u plavo sa sitnim žutim zvijezdama. Na važnosti je dobila kroz povezanost s vodom i plodonosnom rijekom Nil. Egipćani su vjerovali kako bogovi imaju plava lica i da im je kosa napravljena od minerala plave boje lapis lazulia. Faraoni su po uzoru na bogove često njome ukrašavali svoja lica i kosu.

Slika 18. Tutankamon, <https://wall.hr/lifestyle/travel/10-zanimljivih-cinjenica-koje-niste-znali-o-egiptu/>

(preuzeto 12.06.2021.)

U Egiptu su se plavi pigment dobivali zagrijavanjem mješavine silicija, vapnenca i bakra dok se u Europi dosta teško dolazilo do sirovina za dobivanje plave boje i upravo zbog toga je njezina zastupljenost malena sve do 12. i 13. stoljeća. Tada se počinje poistovjećivati s božanskim, s nebom i s rajem. Djevica Marija prikazuje se u plavoj odjeći ili sa plavim plaštem. Stoljećima se plava smatrala najprimjerenijom za žene jer je simbolizirala čistoću i nevinost.

Slika 19. FredericBazille, obiteljski susret, ulje na platnu, 1867.,

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:BazilleFamilyReunion.jpeg> (preuzeto 13.06.2021.)

Kako se plava počela smatrati božanskom tako je odmah i postala važan dio aristokracije i počinje se nazivati i kraljevskom bojom. Popularizacija plave boje među radničkom klasom dogodila se u 18. stoljeću zbog jeftinih cijena plavo obojenih tkanina. Važnu ulogu odigrao je i Goetheov roman „Patnje mladog Werthera“ u kojem on nosi plavi kaput. Tada se plava počinje vezati i uz tugu, melankoliju, čežnju i samoću. Do nedavno ženska boja redefinirala se u mušku i zbog svojih tamnih nijansi postaje omiljena u muškoj modi. Zapadna kultura danas plavu zove bojom za dječake i povezuje ju s povjerenjem, mirom, vjerom i mudrošću s jedne strane, a s druge strane s depresijom i tugom.

Istočna kultura plavom označava sigurnost, zaštitu i besmrtnost. U kineskoj tradiciji plava i dalje simbolizira rođenje djevojčice i smatra se ženskom bojom. U Indiji se pripisuje bogu Krišni koji je oličenje ljubavi i radosti i vjeruje se da je njegova koža plava. Indijski grad Jodhpur jedno je od glavnih turističkih atrakcija upravo zbog plave boje kojom su obojane sve njegove palače, utvrde, hramovi i zgrade. Neki govore da je razlog tome prisutnost visoke kaste, a drugi da je to zbog efekta hlađenja koji ima ta boja. Vjerojatno u obje teorije ima istine.

(<https://punkufer.dnevnik.hr/clanak/putovanja/plava-oaza-u-sarenoj-indiji-jodhpur-je-grad-u-kojem-se-zelimo-izgubiti---626208.html>)

Slika 20. Jodhpur, Indija - Foto: GettyImages, <https://punkufer.dnevnik.hr/clanak/putovanja/plava-oaza-u-sarenoj-indiji-jodhpur-je-grad-u-kojem-se-zelimo-izgubiti---626208.html> (preuzeto 13.06.2021.)

Plava je najpopularnija boja današnjice u cijelome svijetu i zbog toga možemo reći da ona povezuje svjetove prenoseći vibracije mira, razumijevanja, istine i nadahnuća.

6. Ljubičasta boja

Ljubičasta, boja moći, plemstva i kraljeva. Boja magije, vidovitosti, ravnoteža između plavog neba i crvene zemlje. Boja intuicije, nalazi se između fizičkog i duhovnog. Boja žaljenja i pokore.

Slika 21. Ljubičasta boja, <https://www.europosteri.hr/blog/ultra-ljubicasta-8211-pantone-boja-godine-2018-n620> (preuzeto 14.06.2021.)

„Ljubičasta djeluje svečano, očaravajuće, ali potiče na patnju. Ima neko tajanstveno, mistično djelovanje. Prigušuje strasti. Svjetloljubičasta djeluje uzvišeno i razotkriva bezličan i neskladan život. Simbolizira: čarobnjaštvo, pokoru, strpljenje, dobrotu.“ (Jakubin, 1989; 26.).

Krunska čakra označena je ljubičastom bojom i aktivira ju. Pročišćuje fizičku i duhovnu razinu i stvara ravnotežu među tim energijama. Koristi se za buđenje nadahnuća i poniznosti i stimulira aktivnost snova. Previše ljubičaste može izazvati depresiju. (Andrews, 2020.)

Ljubičasta je sekundarna boja i nastaje spajanjem jednake količine crvene i plave pa je zbog toga ustanovljeno da na fiziološkoj i psihološkoj razini smiruje poput plave i ima poticajni učinak poput crvene, te stvara ravnotežu između strasti i razuma i ljubavi i mudrosti. (Crnetić, 1996..)

Tijekom povijesti ljubičasta boja bila je statusni simbol najviših slojeva društva. Razlog tome je što je pigment bio nedostupan i teško ga se proizvodilo. Naime, boja se izvlačila iz žlijezdi morskih puževa i bilo je potrebno 12 000 puževa da bi se dobilo dovoljno pigmenta za obojiti rimsku togu. S obzirom da nastaje oksidacijom boja ne blijedi na svjetlu i ne ispire se i stoga je postala simbolom vječnosti. U Starom zavjetu naziva se najskupljom bojom pa je i odjeća svećenika bila obojena njome. Prozvana je i bojom magije pa se i čarobnjaci često prikazuju u ljubičastim ogrtačima i tako se stavljaju u isti rang sa svećenicima. U Antici je bila boja Boga i vladara, a u starom Rimu samo su kraljevi i kraljice imali dozvolu nositi ljubičaste ogrtače. (Brenko, 2009.)

Slika 22. Rimski car Komod, <https://www.youtube.com/watch?v=jsM6m8lm7OI> (preuzeto 12.06.2021.)

Ljubičasta je bila i boja teologije i zbog toga je osim bogatstva počela simbolizirati pobožnost, vjeru, vječnost, pravednost i poniznost. Crkva je tada naglašavala da ona vlada kroz poniznost i na taj način se objašnjavalo zbog čega kardinali nose halje obojane tako skupocjenom bojom. Cvijet ljubičica je kršćanski simbol vrline i skromnosti, tako da se ljubičasta boja i poniznost tu uklapaju i preuzimaju i tu simboliku.

Slika 23. Ljubičica, <https://asinfo.info/ljubicica-simbol-vjernosti-i-cistoce/> (preuzeto 13.06.2021.)

Pojavom umjetnih boja, od kojih je prva bila ljubičasta, a proizveo ju je engleski kemičar William Henry Perkin, postaje dostupna u svakodnevnoj odjeći žena i djevojaka te prestaje biti skupocjena i neuhvatljiva. Posebno ju je popularizirala kraljica Viktorija čijom se zaslugom ljubičasta smatrala i društveno prihvatljivom u žalovanju. U 18. i 19. stoljeću smatrala se isključivo ženskom bojom. „To je bila boja neudanih žena koja je poručivala: *Unatoč godinama, još sam slobodna.*“ (Brenko, 2009.; 34.)

Veliki broj ljudi danas ljubičastu smatra neobičnom i nekonvencionalnom i u nekim zemljama povezuje ju se sa smrću i tugom. Engleska i Italija su primjeri europskih zemalja, a pored njih tu ubrajamo još i Brazil, Tajland i Indiju gdje se ljubičasta nosi u kombinaciji sa crnom kada su ljudi u žalovanju za bliskom osobom i na sprovodima.

Ljubičasta je kraljevska, prigušeno strastvena, neobična i ekstravagantna boja.

7. Zelena boja

Kada pomiješamo žutu i plavu boju nastaje zelena, a to je boja u kojoj naše oko pronalazi istinsko zadovoljstvo (Goethe, 2008.). „Udaljena od nebeskog plavog i podzemnog crvenog koji su nedostupni, zelena ima ulogu posrednika između ta dva svijeta, ona je prava *ljudska* boja.“ (Brenko, 2009.; 75.).

Slika 24. Zelena boja, <https://www.hippopx.com/hr/green-leaves-leaves-green-green-leaves-background-background-wallpaper-leaf-378610> (preuzeto 10.06.2021.)

Zelena je najprisutnija boja na planetu, ona smiruje i opušta. To je boja pašnjaka, trave, sela i prirode. Od davnina povezivala se i s vodom, što znači da je boja vode i zemlje (Colin, 2004.).

Zelena dovodi energije u ravnotežu. Njome povećavamo osjetljivost i suosjećanje. To je boja koja umiruje, ublažava živčani sustav i mentalnu napetost. Stvara unutrašnji mir. Često ju povezujemo sa odmorom i ozdravljenjem.

Pridonosi samokontroli, jačanju prijateljstva, nade, vjere i spokoja. Zelena je boja srčane čakre koja predstavlja središte ljudskog tijela, centar u kojem se spajaju energije svemira i energije zemlje. To je boja koja djeluje obnavljajuće i stimulira rast. Simbolizira život, plodnost, rođenje, obnavljanje i besmrtnost. Pozitivna simbolika vuče korijenje iz zelenila u proljeće kada sve buja, raste i rađa se , a negativna simbolika zelene boje koja se odnosi na smrt i propadanje proizlazi iz propadanja zelenila u jesen.

Mitološka bića poput vilenjaka, zmajeva i zmija u Europi se prikazuju zelenom bojom. U antičko doba sve što je imalo veze sa morskim bogovima i životinjama bilo je prikazivano zeleno, jer se voda tako označavala, za razliku od danas kada vodu označavamo plavom. Pod utjecajem kršćanstva sva zelena mitološka bića koja su simbolizirala plodnost dobivaju negativne konotacije jer se plodnost povezuje sa seksualnošću. Iz tog razloga sotona se u srednjem vijeku prikazivao u zelenoj boji.

Slika 25. Zmaj, <https://explorecroatia.eu/blog/trakoscanski-zmaj/> (preuzeto 14.06.2021.)

Veza zelene boje i plodnosti pokazuju i zelene vjenčanice koje su se pojavljivale u doba renesanse u Europi. Nepostojanost zelene dobivane iz različitih sirovina dovelo je do toga da se boja počela povezivati sa pojmovima poput neizvjesnosti, slučajnosti, sreće i nesreće. Kada se zelena boja počela izvlačiti iz smaragdno pigmenta koji je sadržavao otrovni arsen ona je postala nestalna i otrovna čija simbolika je počela poprimati sve više negativnih konotacija. Autor Brenko piše da se u Irskoj prema folklornim vjerovanjima zelena smatrala bojom koja donosi nesreću, zelene vjenčanice i zelena odjeća općenito su se izbjegavali. Međutim danas se Irska naziva *Zeleni otok*, to joj je nacionalna boja i boja zaštitnika Irske Svetog Patrika. Kada se slavi njegov dan izgleda kao da se slavi i zelena boja koja poteče ulicama te zemlje, ali i drugih zemalja u kojima se obilježava dan tog sveca.

Slika 26. Chicago - Dan svetog Patrika,

Foto: Getty, <https://punkufer.dnevnik.hr/galerija/zanimljivosti/dan-svetog-patrika-kada-je-i-zasto-se-slavi---597784.html/61854531/597784> (preuzeto 14.06.2021.)

Slika 27. Irska – Dan svetog Patrika, Foto:Getty, <https://punkufer.dnevnik.hr/clanak/zanimljivosti/dan-svetog-patrika-kada-je-i-zasto-se-slavi---597784.html> (preuzeto 14.06.2021.)

Zelena označava i boju mladosti, početka, nečeg nezrelog, neiskustva, prve ljubavi i njezine prevrtljivosti. Kada se kombinira sa žutom onda zelena postaje boja zavisti i od tuda i uzrečica *pozelenio je od zavisti*. Jedna od simbolika i asocijacija na zelenu boju je proljeće, a proljeće se povezuje s nadom tako da zelena postaje i simbolom nade. (Brenko, 2009.)

Ona je, osim što je boja sreće, i boja sudbine. Zbog povezivanja sa sudbinom od 16. stoljeća stolovi za igre na sreću u kasinima obojani su u zelenu i to se zadržalo do danas. U 19. stoljeću, tiskanjem prvih novčanica u Americi, postaje i bojom novca, a samim time i bojom pohlepe.

Kulture srednjoameričkih zemalja iz doba prije Kolumba tu boju doživljavaju kao simbol proljeća, rasta i regeneracije. Azteci, moćan indijanski narod koji je živio na području južnog Meksika, zelenom bojom označavaju vladara i stvoritelja kojeg nazivaju Quetzalcoatla (pernata zmija). Zmija je bila prikazivana sa zelenim perjem i to je bio stvoritelj koji je ljudima dao hranu. Kasnije se povezuje i sa smrću i

uskrsnućem tj. neprestanim obnavljanjem. (Brenko, 2009.). Danas je zelena u Meksiku nacionalna boja i simbolizira nezavisnost.

Slika 28. Quetzalcoatl, pernata zmija,

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Quetzalcoatl_feathered_serpent.svg (preuzeto 14.06.2021.)

Na Azijskom kontinentu, u Indiji u obličju kornjače zelenog lica prikazuje se Višnu, nositelja svijeta. Vjeruje se da su ljudi sa zelenom aurom obično oni koji se bave liječenjem i iscjeljivanjem općenito. U Kini se ona povezuje s istokom, životom i rastom. Simbolizira vrlinu, ljepotu i napredak. Međutim povezuje se i sa sramotom i može značiti nevjeru. Vjeruje se da je muškarac koji nosi zeleni šešir doživio preljub od svoje supruge.

Zelena je uobičajena boja krajolika u europskim zemljama, ali u pustinjским zemljama to nije tako. Zelena tamo predstavlja oaze koje život znače, to je boja raja i zbog toga je u islamskim državama zelena boja sveta. „Najveća relikvija u Islamu, zastava koju je nosio Prorok u ratu za Meku, zelene je boje.“ (Brenko, 2009.; 74.). Gotovo sve arapske zemlje na nacionalnim zastavama imaju zelenu boju koja označava njihovu povezanost.

U starom Egiptu zelena je predstavljala besmrtnost i prirodu. Oziris, bog plodnosti, obilja i vegetacije prikazivao se sa zelenom kožom i zvalo ga se Veliki zeleni. Zeleni kamen malahit bio je simbol radosti (Brenko, 2009.). Mineral iz kamena koristio se kao zeleni pigment za slikanje, a nakit sa malahitom bio je jako cijenjen. Kada su Egipćani imali probleme s očima tada bi ih šminkali sa zelenom bojom vjerujući u iscjeljujuće moći te boje (<https://ancientegyptonline.co.uk/colourgreen/>, vlastiti prijevod).

Slika 29. Oziris, <https://nova-akropola.com/kulture-i-civilizacije/mitologije/mit-o-ozirisu/>

(preuzeto 14.06.2021.)

Danas zelena boja, kao komplementarna crvenoj, svugdje u svijetu označava slobodan prolaz. Ta signalizacija je prihvaćena u cestovnom, zračnom i pomorskom prometu. Zelena je i boja ekologije, higijene i zdravlja. To je boja koja u većini slučajeva simbolizira nešto pozitivno i daje nadu.

8. Narančasta boja

Narančasta je sekundarna boja koja nastaje miješanjem crvene i žute. To je topla boja ravnoteže između snažne crvene i radosne žute. Ime je dobila po svima dobro poznatom voću naranči.

Slika 30. Narančasta boja, <https://madexcolor.com/porijeklo-narancaste-boje/> (preuzeto 15.06.2021.)

Narančasta se smatra emotivnim stimulansom. To je boja radosti i mudrosti. Potiče nas na druženje i povezuje se s emocionalnim zdravljem i mišićima. Pozitivno djeluje na probavni sustav. Podiže raspoloženje i eliminira negativnosti iz organizma. Previše narančaste nije dobro za živčani sustav. (Andrews, 2020.)

Jakubin narančastu opisuje kao nešto povjerljivo, svečano i veselo. To je boja koja izaziva osjećaj zdravlja, životne radosti i sunčeve snage, a simbolizira plodnost, sjaj i bogatstvo. Nježne nijanse narančaste stimuliraju apetit i smanjuju napetost. Narančastom bojom potiče se kreativnost i ambicija, a neki autori smatraju da su ljudi

koji vole narančastu obzirni i iskreni. Ima slično djelovanje kao i crvena, ali je smirenija i stabilnija. (<https://she.hr/boje-nam-govore-uvijek-vise/>)

Narančasta boja u prirodi krasi mnoge krajolike, životinjske i biljne vrste poput bundeve, mrkve, naranče, batata, začina šafrana, tigra, ptica, brojnih kukaca i riba. Čovjek se s njom susreće još od najranijeg doba svoga postojanja i najčešće ju povezuje s okusom, zdravljem, pozitivnim vibracijama i uzbuđenjem. Još su stari Egipćani uspjeli proizvesti narančasti pigment kojim su ukrašavali grobnice pa ju na tim prostorima povezuju sa žalosti.

U zapadnoj kulturi to je boja jeseni, lišća i povezuje se s Noći vještica, poznatom pod nazivom Halloween, koja se slavi u Sjedinjenim Američkim Državama. Vjeruje se da se na taj dan spajaju svijet duhova i svijet živih. Kuće se ukrašavaju izdubljenim bundevama, svijećama i mnogobrojnim dekoracijama koje predstavljaju svijet duhova, maskira se, zabavlja i slavi. U Europi se sve više na sličan način počinje obilježavati noć sa 31.10. na 1.11. iako je na tim prostorima Noć vještica poznatija pod nazivom Svi sveti i to je dan kada se odaje počast mrtvima.

Slika 31. Halloween,

<https://see.news/6-games-to-do-on-halloween-party/> (preuzeto 15.06.2021.)

Zapadne zemlje povezuju narančastu boju sa zabavom. To se posebno očituje iz narančastih vlasulja koje nose klaunovi. Grčki bog vina Bakho prikazivan je obučen u narančastu halju, a predstavljao je plodnost i slavlje. U nizozemskoj je narančasta nacionalna boja i predstavlja kraljevsku obitelj. U vrijeme prestižnog natjecanja Grand prixa formule 1 koji se održava u periodu kada je i kraljev rođendan narančasta boja preuzme Nizozemsku. Njome se ukrašavaju auti, dućani, ulice i nosi se narančasta odjeća, a sve to u čast nizozemske kraljevske obitelji.

(<https://www.shutterstock.com/blog/color-symbolism-and-meanings-around-the-world>
_vlastiti prijevod).

. Slika 32. Oranje gekte, <https://www.eyefilm.nl/nl/magazine/alleman-oranje-gekte/99331>

(preuzeto 15.06.2021.)

U Japanu i Kini narančasta boja simbolizira hrabrost, sreću i zdravlje. U Indiji se pripisuje vatri, a poznati začim šafran smatra se svetim. Naime budistički redovnici tradicionalno nose narančaste halje. Razlog što su odabrali tu boju nije nimalo duhovan, već je to prije par stoljeća bila jedina boja koja im je bila dostupna i dobivali su je iz šafrana. Tradicija se zadržala i sada se sve što je narančasto, na prostorima Azije, smatra svetim. (<https://www.shutterstock.com/blog/color-symbolism-and-meanings-around-the-world>, vlastiti prijevod)

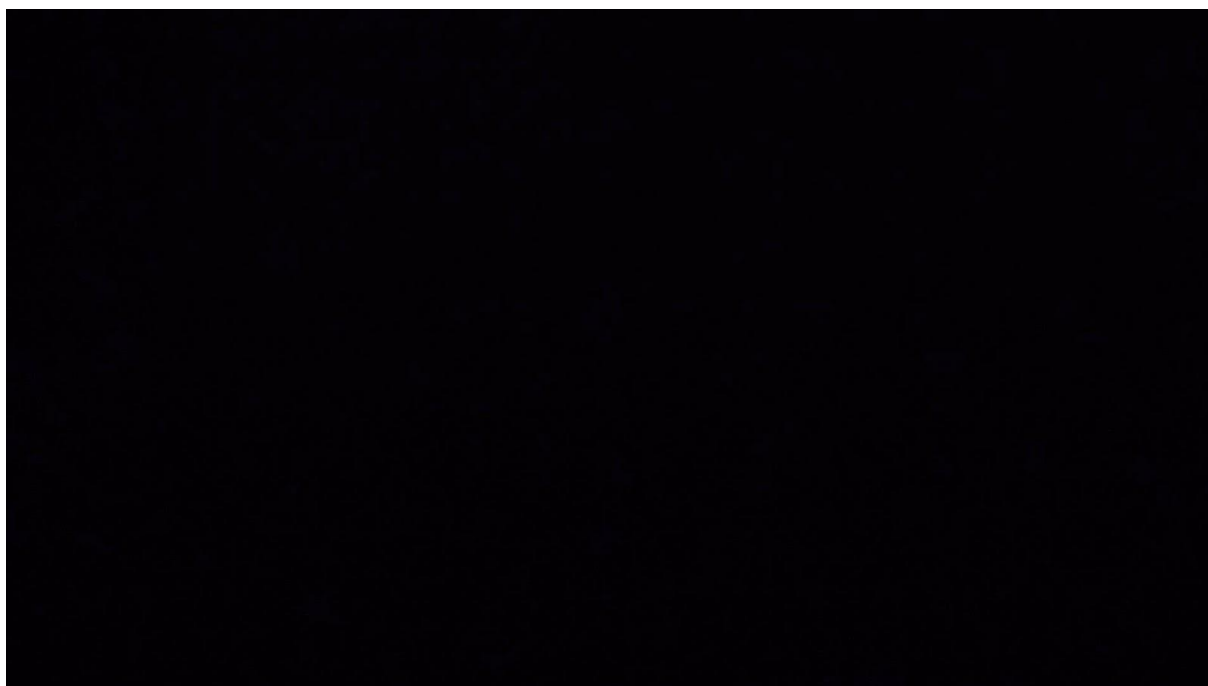

Slika 33. Budistički redovnik, <https://www.alltomthailandresan.se/se/tj%C3%A4nster-service/fakta-om-thailand/buddhismen-21548262> (preuzeto 15.06.2021.)

Danas, zbog izrazito dobre vidljivosti, narančasta boja ima ulogu oznake opasnosti. Prsluci za spašavanje počeli su biti narančaste boje u vrijeme drugog svjetskog rata kako bi se unesrećeni u moru što bolje uočili iz zrakoplova za spašavanje. Sigurnosna oprema, znakovi opasnosti, odjeća radnika na autocesti, biciklista pa čak i odijela astronauta nastavili su biti narančasti zbog svoje dobre uočljivosti. (<https://www.shutterstock.com/blog/zest-life-use-color-orange-designs>).

9. Crna

„Crno je boja pratvari, iskonskog kaosa, vodenih dubina. To je također boja ktonskog svijeta u kojem se obnavlja dnevni svijet. Crna se često povezuje s noći i smrti, zlom i grijehom.“ (Brenko, 2009.; 37.). Crna tehnički i nije boja, ona označava kraj i upija sve boje.

Slika 34. Crno, <http://objektivna.blogspot.com/2017/03/sanjati-crnu-boju-koze.html>

(preuzeto 14.06.2021.)

Karakterizira nedostatak svih boja, a samim time i nestaju svi podražaji na organizam. Izaziva osjećaj praznine, straha, tajanstvenosti i brige. Crna produbljuje prostor i daje privid beskonačnosti. Druge boje na crnoj pozadini djeluju intenzivnije i aktivnije. (Jakubin, 1989.)

Crna upija pa samim time i sadrži cijeli spektar boja i oko crnog postoje mnoge nedoumice. Može li crna boja iscijeliti ili ju je bolje izbjegavati? Autor Andrews tvrdi da crna može biti blagotvorna i da je to zaštitnička boja koja se može koristiti za umirivanje izuzetno osjetljivih ljudi. Također navodi da ju se ne treba često primjenjivati jer previše crne može uzrokovati depresiju. Crna je najučinkovitija kada se koristi sa bijelom jer se tada uravnotežuju polariteti pojedinca.

Crno se često kroz povijest koristi kao opreka bijelom. Dobro i zlo, svijetlo i tama, život i smrt, dan i noć. Noć je crna i iskustvo noći je od početka postojanja ljudi povezano sa opasnostima poput prirodnih neprijatelja, hladnoćom, te slabom i teškom orijentacijom. Asocira i na strah od nepoznatog.

Europske zemlje i zemlje sjeverne Amerike crnu povezuju sa žalovanjem, korotom, magijom, zlom, smrću, ali i elegancijom. Mnoge religije promiču vjerovanje da je crna iskonska tama koja je vladala prije pojave života. Tako i kršćanstvo temelji svoju religiju na tome da je crno vladalo sve dok Bog nije stvorio svijetlo. Tako se sotona naziva *princom Tame*. (<https://www.shutterstock.com/blog/color-symbolism-and-meanings-around-the-world>, vlastiti prijevod).

Crna simbolizira i podzemni svijet, pakao i crnu zemlju gdje se pokapaju umrli. U Europi crnom se pokazuje tuga za preminulima i još od 10. stoljeća veže se uz koncept smrti i istodobno asocira na poniznost. S vremenom uz poniznost crna počinje poprimati i konotacije umjerenosti, skromnosti i suzdržanosti. Zbog dojma nerazmetljivosti tamna odjeća i crna odijela su i danas dominantna na svečanim prigodama. Crna predstavlja i autoritet pa se svećenici, suci i političari često mogu vidjeti u crnoj odjeći. (Brenko, 2009.)

Crna boja veže se uz vještice, njihove mračne sposobnosti i crnu magiju. Negativni junaci obično su obučeni u crno, a vjeruje se i da crne životinje, pogotovo crna mačka, donose nesreću.

Slika 35. Crna mačka, Foto: EmmanuelleBonzami, <https://www.24sata.hr/lifestyle/udomite-ih-privlace-udvarace-i-novac-te-donose-srecu-u-braku-644360> (preuzeto 14.06.2021.)

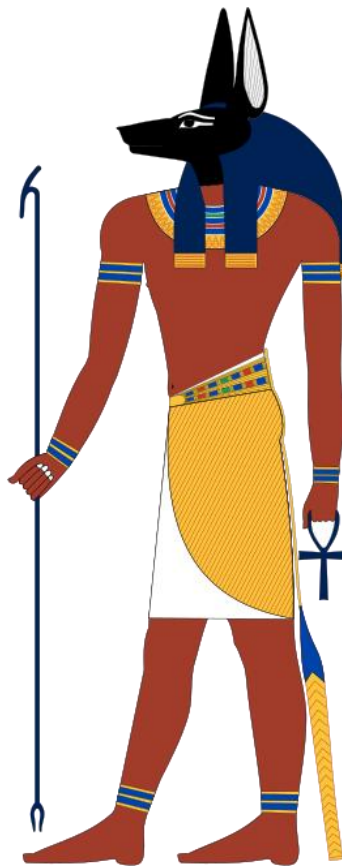
U Indiji se božica vremena, promjena i smrti, Kali, prikazuje s crnom kožom. Njezino ime u prijevodu sa sanskrta znači *Ona koja je crna* ili *Ona koja je smrt*. Osim što simbolizira božicu Kali u Indiji se smatra i da crna štiti od zla. Ljudima se zna nacrtati crna točka ispod brade kako bi ih zaštitila. (<https://www.shutterstock.com/blog/color-symbolism-and-meanings-around-the-world>, vlastiti prijevod).

Slika 36. Božica Kali, By Richard B. Godfrey (1728 - N/A), Javno vlasništvo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=4146392> (preuzeto 14.06.2021.)

Japanci crnu povezuju sa tajanstvenim, natprirodnim, nepoznatim, nevidljivim i sa smrću. Crna je i boja iskustva što se očituje u crnom pojasu kao najvišem stupnju u borilačkim vještinama. U Kini crna označava vodu, hladnoću, zimu i sjever.

Egipćani su jedan od rijetkih naroda u svijetu koji zbog crne zemlje i crnih oblaka ispunjenih kišom crnu povezuju sa plodnošću, bogatstvom i životom (Colin, 2004.). To je i boja boga podzemlja Anubisa koji je prema vjerovanju uzeo oblik šakala i mrtvima nudio zaštitu od zla.

Slika 37. Anubis, ByJeffDahl – Own work, CC BY-SA 4.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3257647> (15.06.2021.)

Crna se u većini svijeta povezuje sa najvećim i najjačim ljudskim strahom kao što je smrt, a smrt je ustvari strah od nepoznatog. Vjeruje se da ta moć upijanja svih boja i osjećaj tamnog beskraja koji dobivamo gledajući u crno izaziva nelagodu i taj strah. U narodu se često kaže *nije sve tako crno*, pa možda nije niti crna boja, možda ju jednostavno ne razumijemo.

10. Bijela

Bijela simbolizira nevinost, čistoću i savršenstvo s jedne, a sterilnost s druge strane. Možemo reći da označava sve i ništa u isto vrijeme. „Bijelo zapravo i nije boja, već potencijalna boja ili spoj svih boja sunčevog spektra. Stoga je simbol jedinstva i svega što ono podrazumijeva.“ (Colin, 2004.; 37.)

Slika 38. Bijela, <https://buginmyhome.com/2019/05/10/bijela-boja/> (15.06.2021.)

Bijela je apsolutna, označava kao i crna spoj ili nepostojanje svih boja. Psihološki ona je čista i vedra, ali i hladna i udaljena (Crnetić, 1996.).

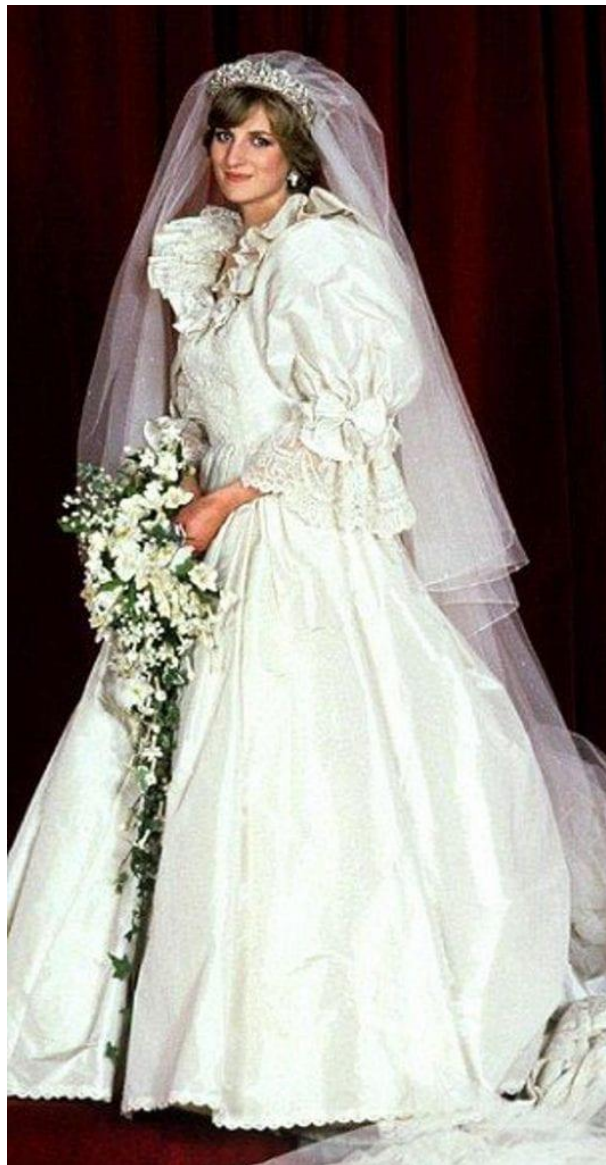
Sadrži cijeli svjetlosni spektar i jača, pročišćuje i čisti energetski sustav pojedinca. Budi veliku kreativnost i pojačava djelovanje svake boje s kojom se koristi (Andrews, 2020.). Proširuje prostor i izaziva osjećaj širine i poštovanja, ali kao i svako jarko svjetlo ona u većim količinama umara.

Bijela svjetlost smatra se početkom svijeta i vremena. Bog, anđeli i sva božanska bića prikazuju se bijelima. Bijela golubica je simbol Svetog duha i mira. Bijeli jednorog simbol je djevice Marije, a bijelo janje simbol je Isusa Krista. Bijela je boja raja i vječnosti, čistoće i nevinosti.

Slika 39. Anđeo, <https://yourfreeboard.ru/bs/interesting/iconography-of-the-angels-how-to-portray-the-invisibles.html> (preuzeto 14.06.2021.)

U zapadnim zemljama označava početak, prijelaz iz jednog životnog razdoblja u drugo. To je boja novorođene djece i krštenja, početak novog života. Boja na obredu vjenčanja gdje se slavi početak bračnog života. Bijela vjenčanica predstavljala je simbol čistoće i nevinosti kod ulaska u brak. U europskoj kulturi javlja se krajem 18. stoljeća i kao takva prihvaćena je u svim sredinama. Danas boja vjenčanice ovisi o ukusu mladenke, ali bijela je i dalje najpoželjnija za vjenčanja. U Europi bijela je i simbol monarhije i rojalizma.

Slika 40. Princeza Diana na vjenčanju, <https://princeza.hr/2020/05/15/vjencanje-princeze-diane-princa-charlesa/> (preuzeto 15.06.2021.)

Kao što je već rečeno bijela je simbol čistoće i sterilnosti, zato ju se povezuje sa higijenom. Bijelo rublje i posteljina, iako nisu najmoderniji, ali i danas su pokazatelji besprijekorne čistoće. Bijela boja puti u Europi je bila pokazatelj društvenog staleža. Plemići su čuvali svoje lice od sunca i nanosili su kreme i puder kako bi naglasili bljedilo. To je bio statusni simbol kojim su pokazivali kako oni ne moraju raditi teške poslove na suncu poput seljaka čija koža je bila preplanula. Danas je moderno imati preplanulu put. (Brenko, 2009.)

U velikom dijelu Azije, a posebno u Japanu isticanje bjeline kože lica je znak ljepote. Gejše, čija je uloga zabavljati goste intelektualnim razgovorima, nanose bijelu boju na lice jer na taj način uklanjaju svaku individualnost i izgledaju poput lutke. Ta tradicija se zadržala i danas.

Slika 41. Gejša, <https://hr.puntomarinero.com/who-are-geishas-the-history/> (12.06.2021.)

U Kini je bijelo odsutnost boje i predstavlja djevičanstvo, čistu ljepotu, prozirnost, svjetlost i mir. Indijci bijelo doživljavaju kao nešto što je izdvojeno od običnog svijeta, simbolom tuge, ali i mira i čistoće. U Istočnim zemljama bijela odjeća nosi se u periodu žalovanja i na sprovodima. Afrički narodi bijelu boju i bljedilo povezuju sa

smrću i to im je boja neutralnosti. Tijelo mažu bijelom glinom kako bi dali do znanja da su privremeno izvan zajednice. (Brenko, 2009.)

Bijelo znači i prazno. Negativna simbolika bijele su osim smrti, samoća i usamljenost, zatvorenost, nedodirljivost i hladnoća. Kako se bijelim opisuje nevidljivo tako su duhovi i utvare prikazivani tom bojom. Kao i crna, i bijela prikazuje nešto nepoznato, ali vjerojatno zbog svjetlosti i lakoće koju donosi bjelina u kontrastu sa crnim prevladava njezina pozitivna simbolika.

Slika 42. Bijela golubica, <https://povijest.hr/drustvo/kultura/kako-je-golubica-postala-simbol-mira/>

(preuzeto 12.06.2021.)

11. Zaključak

Boje su odraz društva, religije i ideologije. Njihovo značenje djelomično se mijenja sa razvojem civilizacije, a djelomično usmjerava civilizaciju određenim putem. Svaka boja ima pozitivne i negativne konotacije koje su međusobno u potpunoj suprotnosti. Razlog tome je kontekst u kojem ih promatramo i u kojem se nalaze, kao i opće stanje društva. Kao odličan primjer uzeti ću crvenu, koja istovremeno simbolizira smrt i ljubav jer kada bi ugledali ranjenog vojnika sa crvenom ružom u ruci zbog krvi pomislili bi na smrt, a ruža bi nas iste sekunde asocijala na ljubav. Svaka boja ima svoj karakter i odraz je iskustva, tradicije i vjerovanja prenošenih generacijama. Kompleksne su baš kao i ljudska psiha koja ih promatra. Nesvjesno psihološko i fiziološko djelovanje boja na ljude uglavnom je jedinstveno i zavisi od stanja i konteksta u kojem se boja i osoba nalaze. Simbolika je već nešto drugo, raznolika je kroz zemlje svijeta. Ovisi o podneblju, npr. crna koja jedino u Africi simbolizira život zbog direktne veze sa crnom zemljom i crnim oblacima iz kojih kiša donosi spas. Dostupnosti stvaranja i izvlačenja pigmenta i njegove postojanosti, poput zelene čija je nepostojanost počela povezivati nestalnost s tom bojom i ljubičaste koja je postala simbol vječnosti i božanstva zbog svoje nedostupnosti i dugotrajnosti. Monarhije, vladari, plemići, modna i filmska industrija odigrali su svoju ulogu, a veliki utjecaj na značenje boja, možda i najveći, imaju religije svijeta. Ono što je interesantno je da je sve povezano i isprepletano i ništa nije isključivo kada su u pitanju boje. Ljepota zaista jest u oku promatrača i boje kojima se okružujemo na neki način su odraz našeg karaktera i životnog stila koji trenutno vodimo.

12. Literatura

1. ANDREWS, T. (2020.) *Iscijelite se s pomoću boja*. Zagreb: V.B.Z
2. BRENKO, A. (2009.) *Moć boja: kako su boje osvojile svijet*. Zagreb: Etnografski muzej
3. COLIN, D. (2004.) *Rječnik simbola, mitova i legendi*. Zagreb: Naklada Ljevak d.o.o.
4. CRNETIĆ, T. (1996.) *Moć boja u oblikovanju vrtnih prostora*. Zagreb: Zrinjevac d.o.o.
5. GOETHE, W. (2008.) *Učenje o bojama II. Svezak*. Zagreb: Scarabeus
6. JAKUBIN, M. (1989.) *Osnove likovnog jezika i likovne tehnike*. Zagreb.

13. Popis internetskih izvora

1. <https://www.shutterstock.com/blog/color-symbolism-and-meanings-around-the-world> (pristupljeno: 05.06.2021.)
2. <https://www.shutterstock.com/blog/zest-life-use-color-orange-designs> (pristupljeno: 01.06.2021.)
3. <https://she.hr/boje-nam-govore-uvijek-vise/> (pristupljeno: 01.06.2021.)
4. <https://ancientegyptonline.co.uk/colourgreen/> (pristupljeno: 29.05.2021.)
5. <https://www.timeanddate.com/holidays/india/vasant-panchami>(pristupljeno: 10.06.2021.)
6. <https://putuisigurno.rs/magazin/znacenje-boja-u-kulturama-sirom-sveta/> (pristupljeno: 01.06.2021.)
7. <https://punkufer.dnevnik.hr/clanak/putovanja/plava-oaza-u-sarenoj-indiji-jodhpur-je-grad-u-kojem-se-zelimo-izgubiti--626208.html>(pristupljeno: 28.05.2021.)

14. Popis slika

1. Slika 1. Duga, http://franjevke-dubrovnik-dance.net/images/made/images/uploads/Kraljica_duga_foto_360_240_s_c1.jpg (preuzeto 07.06.2021.)
2. Slika 2. Ostwaldov krug čistih boja, Jakubin, M. (1989.) *Osnove likovnog jezika i likovne tehnike*
3. Slika 3. Ostwaldov trokut boja, Jakubin, M. (1989.) *Osnove likovnog jezika i likovne tehnike*
4. Slika 4. Robert Delaunay, „HomageBleriotu“, 1914., uljene boje, <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/kontrast.htm> (preuzeto 07.06.2021.)
5. Slika 5. Crvena boja, <https://novi.ba/clanak/234281/zbog-cega-vas-crvena-boja-nikada-ne-ostavlja-ravnodusnim-vjeciti-simbol-ljubavi-i-mrznje> (preuzeto 07.06.2021.)
6. Slika 6. Lucas Cranach stariji, „Adam i Eva“, ulje na platnu, 1526., <https://thestrip.ru/bs/dlya-seryh-glaz/kto-poddelyval-kartiny-lukasa-kranaha-istoriya-i-etnologiya/> (preuzeto 10.06.2021.)
7. Slika 7. Crvena ruža, <https://pixnio.com/hr/biljke/cvijece/ruza/crvena-ruza-cvijet> (preuzeto 24.06.2021.)
8. Slika 8. Crveni tepih, <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vectors/vectors-by-macrovector> (preuzeto 10.06.2021.)
9. Slika 9. Vadim Onischcenko, Pleme Masai, fotografija, 2006., <https://www.iflymagazine.com/en/magazines/africa/bigpicture-masai> (preuzeto 10.06.2021.)
10. Slika 10. Aboriđini, <https://povijest.hr/povijestice/aboridzini-su-naselili-australiju-puno-ranije-nego-sto-se-mislilo/> (preuzeto 10.06.2021.)
11. Slika 11. Foto: Instagram, Unsplash, Vjenčanje u Indiji, 2018., <https://www.journal.hr/blogovi/journal-vjencanja/tradicionalna-indijska-vjencanja/> (preuzeto 10.06.2021.)
12. Slika 12. Žuta boja, <https://www.tm-color.hr/boje> (preuzeto 12.06.2021.)

13. Slika 13. Picture-slliance/dpa/W. Steinberg, Zvijezda koja je značila smrt, <https://www.dw.com/hr/zvijezda-koja-je-zna%C4%8Dila-smrt/a-19518040>
(preuzeto 12.06.2021.)
14. Slika 14. Žuti car, Javno vlasništvo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=48048>
(preuzeto 12.06.2021.)
15. Slika 15. Cassiafisutula, nacionalni cvijet tajlanda, https://www.123rf.com/photo_13555131_cassia-fistula-national-flower-of-thailand-golden-shower-tree.html (preuzeto 12.06.2021.)
16. Slika 16. VasantPanchami, <https://www.dnaindia.com/lifestyle/photo-gallery-vasant-panchami-2021-date-time-significance-and-history-of-saraswati-puja-2875416> (preuzeto 12.06.2021.)
17. Slika 17. Plava boja, <https://www.novolist.hr/zivot-i-stil/psihologija-boja-saznajte-sto-vasa-omiljena-boja-govori-o-vasoj-osobnosti/> (preuzeto 12.06.2021.)
18. Slika 18. Tutankamon, <https://wall.hr/lifestyle/travel/10-zanimljivih-cinjenica-koje-niste-znali-o-egiptu/> (preuzeto 12.06.2021.)
19. Slika 19. FredericBazille, obiteljski susret, ulje na platnu, 1867., <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:BazilleFamilyReunion.jpeg> (preuzeto 13.06.2021.)
20. Slika 20. Jodhpur, Indija - Foto: GettyImages, <https://punkufer.dnevnik.hr/clanak/putovanja/plava-oaza-u-sarenoj-indiji-jodhpur-je-grad-u-kojem-se-zelimo-izgubiti---626208.html> (preuzeto 13.06.2021.)
21. Slika 21. Ljubičasta boja, <https://www.europosteri.hr/blog/ultra-ljubicasta-8211-pantone-boja-godine-2018-n620> (preuzeto 14.06.2021.)
22. Slika 22. Rimski car Komod, <https://www.youtube.com/watch?v=jsM6m8lm7OI>
(preuzeto 12.06.2021.)
23. Slika 23. Ljubičica, <https://asinfo.info/ljubicica-simbol-vjernosti-i-cistoce/>
(preuzeto 13.06.2021.)
24. Slika 24. Zelena boja, <https://www.hippopx.com/hr/green-leaves-leaves-green-green-leaves-background-background-wallpaper-leaf-378610> (preuzeto 10.06.2021.)

25. Slika 25. Zmaj, <https://explorecroatia.eu/blog/trakoscanski-zmaj/> (preuzeto 14.06.2021.)
26. Slika 26. Chicago - Dan svetog Patrika,
Foto: Getty, <https://punkufer.dnevnik.hr/galerija/zanimljivosti/dan-svetog-patrika-kada-je-i-zasto-se-slavi---597784.html/61854531/597784> (preuzeto 14.06.2021.)
27. Slika 27. Irska – Dan svetog Patrika, Foto:Getty,
<https://punkufer.dnevnik.hr/clanak/zanimljivosti/dan-svetog-patrika-kada-je-i-zasto-se-slavi---597784.html> (preuzeto 14.06.2021.)
28. Slika 28. Quetzalcoatl, pernata zmija,
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Quetzalcoatl_feathered_serpent.svg
(preuzeto 14.06.2021.)
29. Slika 29. Oziris, <https://nova-akropola.com/kulture-i-civilizacije/mitologije/mit-o-ozirisu/>
(preuzeto 14.06.2021.)
30. Slika 30. Narančasta boja, <https://madexcolor.com/porijeklo-narancaste-boje/>
(preuzeto 15.06.2021.)
31. Slika 31. Halloween,
<https://see.news/6-games-to-do-on-halloween-party/> (preuzeto 15.06.2021.)
32. Slika 32. Oranje gekte, <https://www.eyefilm.nl/nl/magazine/alleman-oranje-gekte/99331> (preuzeto 15.06.2021.)
33. Slika 33. Budistički redovnik,
<https://www.alltomthailandresan.se/se/tj%C3%A4nster-service/fakta-om-thailand/buddhismen-21548262> (preuzeto 15.06.2021.)
34. Slika 34. Crno, <http://objektivna.blogspot.com/2017/03/sanjati-crnu-boju-koze.html> (preuzeto 14.06.2021.)
35. Slika 35. Crna mačka, Foto: EmmanuelleBonzami,
<https://www.24sata.hr/lifestyle/udomite-ih-privlace-udvarace-i-novac-te-donose-srecu-u-braku-644360> (preuzeto 14.06.2021.)
36. Slika 36. Božica Kali, By Richard B. Godfrey (1728 - N/A), Javno vlasništvo,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=4146392> (preuzeto 14.06.2021.)
37. Slika 37. Anubis, ByJeffDahl – Own work, CC BY-SA 4.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3257647> (15.06.2021.)

38. Slika 38. Bijela, <https://buginmyhome.com/2019/05/10/bijela-boja/>
(15.06.2021.)
39. Slika 39. Anđeo, <https://yourfreeboard.ru/bs/interesting/iconography-of-the-angels-how-to-portray-the-invisibles.html> (preuzeto 14.06.2021.)
40. Slika 40. Princeza Diana na vjenčanju,
<https://princeza.hr/2020/05/15/vjencanje-princeze-diane-princa-charlesa/>
(preuzeto 15.06.2021.)
41. Slika 41. Gejša, <https://hr.puntomarinero.com/who-are-geishas-the-history/>
(12.06.2021.)
42. Slika 42. Bijela golubica, <https://povijest.hr/drustvo/kultura/kako-je-golubica-postala-simbol-mira/> (preuzeto 12.06.2021.)

Sažetak

Boje su produkt svjetla u kombinaciji s vidom. Boje utječu na čovjeka i njegova emocionalna stanja još od najranije dobi. Ideja ovog rada je bila prikazati koliki utjecaj imaju boje na ljudski život i kako i da li se taj utjecaj mijenja s obzirom na kulturu, religiju i razvoj civilizacije. Svaka boja ima svoja pozitivna i negativna značenja i simboliku koju kroz povijest, kulturu i tradiciju pojedinih zemalja svijeta mijenja ili prenosi. Razvojem društava, civilizacija i tehnologija u proizvodnji pigmenata boje su mijenjale svoje statuse u društvu. Veliki utjecaj na simboliku boja imale su i imaju religije svijeta koje su postavile temelje za različite doživljaje i upotrebu boja u svijetu ljudi.

Ključni pojmovi: boja, kultura, tradicija, simbolika

Summary

Colors are a product of light in combination with vision. Colors affect a man and his emotional states from an early age. The idea of this paper was to show how much influence colors have on human life and how and whether this influence changes with respect to the culture, religion and development of civilization. Each color has its own positive and negative meanings and symbolism that throughout the history, culture and tradition of individual countries of the world changes or transmits. With the development of societies, civilizations and technologies in the production of pigments, colors changed their statuses in society. The religions of the world have had and have a great influence on color symbolism, which have laid the foundations for different experiences and the use of colors in the world of people.

Key concepts: color, culture, tradition, symbolism